

Geboorte en gezin

Over: geboorte: Beckett, Cioran, Claudel, van der Graft, Kundera, Meijsing, Wiesentier

Over: in een vreemde wereld: Paz, Steiner

Over: geboorte en dood: Pamuk

Over: gezin: Høeg, Mendelsohn, Mercier

De filosofe Hannah Arendt (1906-1975) heeft mijn beeld bepaald van het verschijnen van iedere individuele mens op aarde. Zij schrijft: 'Tussen twee 'temporele oneindigheden' verschijnt de individuele mens als een momentopname in de onmetelijkheid van de tijd. Hiermee zou de mens bijna tot niets gereduceerd zijn, ware het niet, dat er bij de geboorte van iedere mens 'iets nieuws' in de geschiedenis gebeurt. Een mens wordt niet geboren om te sterven, maar om iets nieuws in de wereld te brengen, dat er te voren niet was. Elke mens is een nieuw begin en heeft daarmee iets van het onvoorspelbare, het verrassende en het wonderlijke. Het leven, hoe sterfelijk overigens ook, is daarom geen snelle mars naar het einde (de dood), maar een proces van lichamenlijk verschijnen in de wereld als een uniek wezen' (Koek G. 1999, 111).

Samuel Beckett (1906-1989) - De oerzonde

In de ogen van Beckett is de wereld en het menselijk leven een absurditeit. De tragedie ligt hem in het geboren worden. Hij gebruikt hiervoor de beelden 'het leven een droom' van Pedro de la Barca en 'deelgenoten in het ongeluk' van Schopenhauer.

'De tragedie trekt zich niets aan van menselijke gerechtigheid. De tragedie is de vermelding van een boetedoening, maar geen armzalige boetedoening voor een systematische schending van een plaatselijke verordening, die door schelmen voor dwazen werd georganiseerd. De tragische figuur vertegenwoordigt de boete voor de oerzonde, voor de eeuwige oerzonde van zichzelf en al zijn 'socii malorum, de zonde van te zijn geboren. 'Pues el delito mayor del hombre es haber nacido' (Beckett S. 1977, 56).

Philippe Claudel (1962) - Een enkele blik

De hoofdpersoon in de roman 'Het verslag van Brodec' beschrijft de dood van een kindje, nog voordat het een naam gekregen heeft.

'Een mensenleven is iets vreemds Als je er eenmaal in bent geworpen, vraag je je regelmatig af wat je er doet. Misschien dat sommigen, die wat slimmer zijn dan de rest, het daarom genoeg vinden om de deur alleen maar even open te duwen, een enkele blik te werpen, en hem bij het zien van wat zich erachter bevindt zo snel mogelijk weer dicht doen' (Claudel Ph. 2008, 159)..

E.M. Cioran (1911-1947) - Die ellendige geboorte

In de ogen van Cioran begint deze ramp van ons leven met de geboorte. Wie de wereld als een hel ziet, heeft geen reden om zich over de geboorte te verheugen. De vraag is eerder: hoe ontsnap ik aan het leven?

'Drie uur 's ochtends. Ik neem deze seconde waar, en dan de volgende, ik maak de balans op van iedere minuut. Waarom dit alles? Omdat ik geboren ben. Uit doorwaakte nachten van een bijzondere soort ontstaat de kwestie van de geboorte. 'Sinds ik op de wereld ben'-dit sinds lijkt me beladen met zo'n schrikwekkende betekenis dat het ondraaglijk wordt' (Cioran E. 1984, 5)

Guillaume van der Graft (1920-2010) - Onherroepelijk er zijn

Het onherroepelijke van het leven, treffend uitgedrukt in de woorden: bestaan, alleen, voorgoed. Onder dat

vonnissen vallen we allemaal. Van der Graft beschrijft dat in een van zijn gedichten.

Geboren is gebeurd

*'om uit het stille binnenste van de tijd
geboren tot winst
van de verlorenheid
mens te zijn een huid,
leven omdat het moet,
omdat het vonnis luidt:
bestaan, alleen, voorgoed.
De hemel is gescheurd
ik leef ten einde raad.
Geboren is gebeurd
voorgoed is veel te laat'.
(Graft van der G. 1997, 92)*

Peter Høeg (1957) - Zonder maskers

De hoofdpersoon Kaspar Krone in de roman 'De stilte en het meisje' van Høeg is gek van de Goldbergvarianties van Bach. Hij leidt dit gevoel terug tot het gezin, waar hij uitkomt. Hierin was het mogelijk de anderen te horen, zoals ze waren, zonder maskers.

'Achter dat alles een huiselijk geluid. De aria uit de Goldbergvarianties. Hij had het gezin altijd anders ervaren dan de meeste mensen, wat hij hoorde was de uitgebalanceerde intensiteit ervan. Zoals de Goldbergvariantie, dat was nooit muziek voor het slapengaan geweest. De ware potentie van het gezin lag niet in de geborgenheid, de monotomie, de voorspelbaarheid. De ware potentie lag in de omstandigheid dat er soms geen fronten waren, geen maskers, geen voorbehoud, plotseling had iedereen zijn oorbeschermers afgezet, het was stil, je kon de anderen horen zoals ze waren. Daarom had Bach snel een vrouw genomen en een stoet kinderen waar je een kamerkoor van kon formeren' (Høeg P. 2006, 124-125).

Milan Kundera (1929) - Een valstrik

We zijn er ingelopen, niet alleen in het leven, maar ook in ons lijf. De dood krijgen we hiermee op de koop toe. Maar er is één troost: de wereld is ons speelveld geworden.

'Dat het leven een valstrik is, dat heeft men altijd al geweten: men is geboren zonder er om gevraagd te hebben. Men is opgesloten in een lichaam dat men niet gekozen heeft en bestemd is te sterven. Daarentegen geeft de ruimte van de wereld een blijvende mogelijkheid tot ontsnapping' (Kundera M. 1986, 43).

David Mendelsohn (1967) - Familie-intimiteit

Wat bind je aan het gezin, waar je uitkomt? Mendelsohn heeft hier een uitgesproken mening over: je blijft verbonden met je familie en tegelijkertijd benauwt je dit.

Intimiteit

'Omdat ik classicus ben, weet ik dat het woord 'intiem' afkomstig is van het Latijnse intimus, wat de overtreffende trap is van het bijwoord in, terwijl de vergrotende trap interior is. In, interioir, intimus: binnen, binnner, binnenst. Ik weet dat voor veel mensen

met een gezin deze woorden een vanzelfsprekende emotionele waarheid weergeven: dat zij die in hetzelfde gezin zijn opgegroeid zich, omdat ze dezelfde innerlijke 'ruimte' hebben gedeeld, interior, inniger, intiemer met elkaar verbonden zullen voelen dan met enig ander, tot en met hun eigen huwelijkspartner. Maar ik weet ook, vanuit mijn eigen ervaring en die van anderen, dat zo intiem zijn, zoveel toegang hebben tot wat er omgaat in hen die door de band van het bloed het nauwst met je verbonden zijn, soms een tegenovergestelde reactie oproept, gezinsleden van elkaar doet wegvluchten, doet zoeken naar meer – we gebruiken de letterlijke en figuurlijke betekenis tegenwoordig door elkaar – 'ruimte'.

Te nauw verbonden met elkaar

'De enige keer dat ik ooit de moed heb gehad mijn vader te vragen waarom hij niet meer met zijn broer praatte, een verwoestend zwijgen dat het grootste deel van mijn leven geduurd heeft, antwoordde hij: 'Soms is het makkelijker om met vreemden om te gaan'. In, interior, intimus. Verbondenheid kan leiden tot andere gevoelens dan liefde. Het zijn degenen die te nauw met je verbonden zijn geweest, te dicht op je huid hebben geleefd, te veel van je verdriet of afgunst hebben gezien, of misschien meer nog wel, van je schaamte, die je, op het beslissende moment, het makkelijkst kunt doorstrepen, verbannen, uitsluiten, afmaken' (Mendelsohn D.2007, 125-126, 150-15).

Pascal Mercier (1944) - Ingebrande tekst

In de roman 'De nachttrein naar Lissabon' van Mercier filosofeert de hoofdpersoon Gregorius over de vraag, wat wij als ouders aan onze kinderen in het leven meegeven. Het is iets waar ze heel hun leven mee zullen worstelen, zonder misschien de oorsprong hiervan te kennen.

'De contouren van de wil en de angsten van de ouders worden met gloeiende griffels in de ziel van kleine kinderen geschreven, die volstrekt onmachtig zijn en die er geen idee van hebben wat er met hen gebeurt. Wij hebben een leven lang voor nodig om de ingebrande tekst te vinden en te ontcijferen en we kunnen er nooit van zeker van zijn die helemaal te begrijpen' (Mercier P. 2006, 330).

Geerten Meijnsing (1950) - Geboren om te sterven

Volgens de scepticus Kanger, één van de hoofdpersonen uit de roman 'De ongeschreven leer' van Meijnsing, zit er een ijzeren logica in het leven: geboren worden leidt tot sterven. Dat feit is belangrijker dan het vruchteloos zoeken naar een leven vóór of na de dood.

'Je werd geboren om te sterven – om het eerste had je niet gevraagd en met dat laatste hoefde je geen haast te maken, zonder het te lang te willen uitstellen. Gedachten over een leven voor of na de dood konden hem al helemaal niet boeien. Waarover maakten al die mensen zich zo druk?' (Meijnsing G. 1995, 458)

Orhan Pamuk (1952) - Tussen twee periodes van duisternis

In de roman 'Ik heet karmozijn' geeft Pamuk zijn visie op het leven. We staan in het licht, maar zijn omgrensd door twee periodes van duisternis. Veel mensen weten dit, maar overdenken daar de consequenties niet van.

'Men is, eenmaal hier aangekomen, geneigd te denken dat het leven dat men achtergelaten heeft gewoon doorgaat, op dezelfde manier als vroeger. Voordat ik geboren werd had ik een eindeloze tijd achter me. En nu ik gestorven ben, strekt zich weer een tijd zonder grens of beperking voor me uit. Toen ik leefde dacht ik er nooit over na; ik leefde mijn leven in het licht, tussen de twee periodes van duisternis in' (Pamuk O.

2001, 11).

Octavio Paz (1914-1998) - Geworpen in een vreemde wereld

Geboorte is niet alleen een momentopname, maar een levenslang proces. We worden op de wereld geworpen die ons onbekend en vreemd is en die we tijdens ons leven nog moeten ontcijferen. Geen wonder dat Paz hierbij denkt aan het 'er-zijn' (Dasein) uit de filosofie van Heidegger.

'Bij de geboorte voelt het kind zich geen zoon, noch heeft hij enig besef van vaderschap of moederschap. Hij voelt zich losgerukt, geworpen in een vreemde wereld en meer niet. In de strikte zin van het woord gaat het gevoel van verweesdheid vooraf aan het begrip van moederschap of vaderschap. Zo doet Rudolf Otto niets anders dan het herhalen – alleen in omgekeerde richting- van de werkwijze die hij bij Schleiermacher bekritiseert. De eerste laat het denkbeeld van God voortkomen uit het gevoel van afhankelijkheid; de tweede maakt van het numineuze de oorsprong van de schepseltoestand. In beide gevallen gaat het om een interpretatie van een gegeven situatie. En wat is deze situatie? Hier raakt Otto de kern, juist omdat het om de oorspronkelijke en bepalende situatie van de mens gaat: het geboren zijn. De mens is weggeworpen, op de wereld gevallen. En gedurende ons bestaan herhaalt zich de situatie van de pas geborene: iedere minuut werpt ons op de wereld; iedere minuut verwekt ons naakt en zonder bescherming; het onbekende en andere omringt ons aan alle kanten. Ontdaan van haar theologische interpretatie, is de schepsel-toestand van Otto niets anders dan wat Heidegger 'het abrupte gevoel van het daar zijn' (of zich bevinden) noemt. Het gevoel van oorspronkelijke situatie drukt op affectieve wijze onze fundamentele toestand uit. Het fundamentele feit dat we 'daar zijn', dat we ons altijd weggeslingerd weten naar het vreemde, sterfelijk en weerloos' (Paz O. 1984,153-154).

George Steiner (1929) - Onverklaarbare aanwezigheid

Hoezeer de wetenschap ook in staat is een verklaring van het menselijk leven te geven, we blijven toch zitten met het feit, dat we er zijn. Dat roept als eerste vraag op: hoe verklaren we dit? Dan raken we de wortel van het filosoferen: de onverklaarbare aanwezigheid van de mens.

'De moleculaire biologie staat misschien op het punt de draad te ontwarren die met het leven begon. Niets in deze verbazingwekkende hypothesen ontmantelt, laat staan verheldert, het feit dat de wereld er is, terwijl ze er ook niet had kunnen zijn, dat we ons erin bevinden, terwijl dat ook niet zo had kunnen zijn. De kern van de menselijke identiteit is niets meer of minder dan het wisselvallige begrip van de radicaal onverklaarbare aanwezigheid, gekunsteldheid en waarneembare stoffelijkheid van het geschapene. Het is er; wij zijn er. Dit is de rudimentaire grammatica van het onpeilbare' (Steiner G. 1990, 209).

Leon Wieseltier (1952) - Je eigen naam

Wieseltier voert je , naar aanleiding van de dood van zijn vader en het rouwproces hieromheen, in de typische wereld van joodse rabbijnen die allemaal hun eigen interpretatie geven aan belangrijke teksten uit de joodse geschiedenis. Hier ging het over de betekenis van een eigen naam krijgen en hebben bij de geboorte. Mijn eigen naam is gegeven door mijn vader, wiens zoon ik ben, maar ze is tevens mijn eigen maaksel.

'Een belangrijke rabbijn heeft me verteld dat zijn rabbijn, een van de grote autoriteiten, in een responsum had gezegd dat een dergelijke man alleen bij zijn eigen naam genoemd moest worden. Maar dat is niet aanvaardbaar'. Natuurlijk is dat niet aanvaardbaar, en niet alleen om de reden die Isserlein opgeeft. Niemand komt nergens vandaan. Niemand

begint met zichzelf. Niemand is de eerste en niemand is de laatste. Er is iets wat nog aanstootgevender is dan een compromitterende afkomst, en dat is de illusie van geen enkele afkomst' [..]

Een revolutionair is een man die het niet verdraagt zoon te zijn. Hij wenst 'uitsluitend onder zijn eigen naam' bekend te zijn. Maar schilder de vaders niet mooier af dan ze zijn. Zij kunnen je niet van jezelf afhelfen. Alle oorsprongen ter wereld zullen je niet beschermen tegen de realiteit van de individuatie' (Wieseltier L. 1999,444)